

A 79

[illegible]

Ойрот Об. астын Типографиясы
1927 йыл.

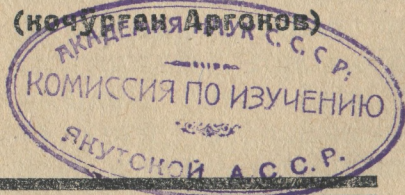

А 79

Дэрэмнэдэ Советтэр канайып бүдүп иштэл јат.

(Алтай делегаткалардын јуундарынын
программазына болушту бичик).

Горно-Алтайская Областная
• БИБЛИОТЕКА •

Ойрот Областын типографиязы.
1927 јыл.

СОВЕТ БАШКАРУУ—ИШМЭКЧИ-ЛЭ КРЕСТЬЯННЫҢ БАШКАРУУ.

1917 жылда, Октябрь айда, ишмэкчи-лэ крестьяндар союз болуп биригип-алып, коммунист большевиктарга баштадып, помещик-ла капиталистардын башкаруун, качанның качанга јок болзын дэп, чачып тоскырды.

Ишмэкчи-лэ крестьяндар башкарууды колго алганыла кожо, акча баазы јоко, јерди, фабрик-заводторды кӧдирэ кожо алган.

Онон-ла бэйи бастра башкаруу, **Иш-мэкчилэрдин, Крестьяндардын, Кызыл чэрүүдин депутаттарының Советтэринин** болды.

Советтерди, кижии кӱчин јибэс, бастра кол-кӱчи-лэ јаткандар городтын-да деремненин-дэ болзын, албатызы тудуп јат. Деремнедэ болзо Советтэрди талдап тудуп тургандары батрактар, јоктулар, тал-орто јаткандар. Городтордогы горсоветкэ иш-мэкчилэр, служащий улус, база ӧскӧ-дэ кандый кэрэкэ туруп, бойларының акту кӱчи-лэ курсагын аазранып тургандар.

Советтэрди тударга јарабас улустар: Кижинин кӱчин јип тургандар, бойлары иш

колго тутпастар,—кулактар, садуучилар; онон башка јан баштаб, мөргүүл эдип турган: абыстар, камдар, јарлыкчилар; база каан тужунда кэрэкэ тургандар, жандармалар, полицейскийлар, гражданский јуу тужунда карательный отрядка тургандар, актардын офицерлери: ондый улустарга права бэрбэй јуундарда, торт, үн јок эткэн.

Бистинг Совет башкарууды кичээп турганы нэ? Советтэр канайып иштэйтэн, ижи нэ?—бистинг билэтэнкэрэгибис бу боболор; айдарда ол кэрэктэрдин аайын, бу куучын орто, јарттына чыгып, аайына чыгарыбыс.

Совет башкаруудын, эн баштаб кичээп турганы, бискэ каршу өштүлэрибисти јок эдэргэ кичээп јат. Ондый өчтүлэр: кижикүчин јип тургандар, эмдигээ јэтирэ башкарууды катаб јандыра, бойлорынын колына кийдирип аларга ижэнип тургандар, үзэри катаб-ла ишмэкчилэ крестьяндарды колго алып, мойындарына буудан кийдирип, күчин јип, кыйнап, иштэдип, албанга тударга тургандарды, көдирэзин јок эдэргэ туру.

Совет башкаруу Коммунистический партияга баштадып, бойынын јурттын кан-

дый-ла өштүдэн коруурга, идэлү бэк каруул организоваь эдип јат.

Ишмэкчи-лэ крестьяндар, бойларынын, каан тужундагы-ла граждaнский јуу тужундагы јурттарынын тонолгонын, ачананы, өскө-дө јәтпәс тутпазын кәдирәзин, советтери ажыра јәнип, нә нәмәни ојдогон. Онон башка сүрәән јаан кәрәк бүдүргәни: оодык бузук фабрик заводторды ондоп, үзәри көп јаан, јаңы фабрик заводтор эд-ти. Бу ончозы советтердин ижи болды.

Совет башкаруудын нәдән-дә артык кичәеп турганы албатынын айлы-јуртын өрө ојдоорго, аш эдип, кыралаар јәрләрди көптөдөргө, јәр иштәәрин јарандыраын, үзәри нәлә јәр иштәәр, база, нәлә јурт ижин өскө нәмә эдәрин машиналар көптөдөргө; онон-до өскө кичәеп турган нәмәләри көп.

Јә Совет башкаруудын онойып кичәеп турган нәмәгә канайып јәдәр дәзә; ол-ла тужунда ондый болор, качан башка, јоктулардың јурттары ончозы бирригип, коллективтар болуп база артельдәр-лә комуналар болзо. Онойып бирикәжин нәмәни эдәргәдә јәнил, үзәри кандый машына нәмәни-дә садып аларга күч болбос. Үзәри айлы јурттын-да ондоб, өнжидәргә бәлән болор.

Совет башкаруу, онын кэрэгиндэ нэлэ аргазыла, јокту-ла батрактарга, коллективка кирэргэ, комуна болуп биригэргэ, јүзүн-јуур товарищество-ло артельдэр эдэрэ болужун јетирип јат. Узери олоҕо кредиттэн акча бэрип, үүрэн аш чыгартып, јүзүн-јуур јәңилтэлэрлэ болужун јеттирип јат.

Албаты јонн н јуртты јаранып бүтсин дэп, советтэр мынайда иштэб турулар: каан башкаруудај энчээ аргып калган, туйук карануйды, арга-јок, јокты, түбэкти јок эдип, ишмэкчилэ, крестьяндардын јүрүмин јарандырып, ижин јәңилтэргэ сүрэкэй бачимдап кичээп јат.

Онон башка Совет башкаруудын кичээп турганы, бастра албаты тәкши бичикчи болзын дэп, кол-күчи-лэ јаткандар, бичикэ тәкши үүрәнэргэ јәдимдү болзын дэп.

Советтэр, деремнэ јәрдэ, үй улуска нэлэ ишкэ тударга јәвил болзын дэп, нэлэ иштэй куру калбай иштэгәдий болзын дэп, баалдарын алар ясля эдип, баалдар јадар туралар бүдүрүп јат.

Совет башкаруу, айдары јок, нәдән-дә артык кичээп турганы: бийи-кулы, байы-јогы јок јүрүм бүүдүрүп, Совет јуртта, ончозы тәкши иштәзин, кижинин күчин јип

јаткан улус торт јок болзын дэп Јаан фабрик-заводтордо болзын, јаан комуна-ларда-да иштэп ончозы јаныс правалу јаныс јөөжөлү болзын дэп Совет башкаруу база кичээп јат.

Бу айдылган јүрүм, јадыш социализм дэгэни ол. Онын-ла адына болуп ишмэкчи-лэ нрестьяндар, кыйынчылардын башкаруун чачып тоскырган.

Байа айдылган јаны јүрүмди бүдүрэр-гэ көп идэ чак-та кэрэк, база узак өйи-да (времени) кэрэк.

Социализм јүрүмнинг бачим бүдэтэни— ол ишмэкчилердин, батрактардын, база деремнэдэ јаткан јоктулардын, тал-орто јаткандарла кожо биригип тэкши, совет-тәрди јарандырып бүдүрэтэнин кичээгэ-ниндэ.

Городто-ло деремнэдэ јаткан кол-күчи-лэ јаткандардын, ондый кичээмэл ижи эмди тургузала кэрэк. Јакшы јайым јүрүм учун тартышкан, коркышту күч тартыжуу јолын эмди бис өткүрүп салдыбыс. Алдын-дагы гражданский јуу тужундагы јадышка эмдиги, бистий, јадыныбысты тундэп көр-гөөжин өскөлөнип, башкаланганы сүрәкей көп.

Самтырап тонолгоныстай бис аайла-нып ондондыбыс. Бистин јуртыбыс јылдын-

ла тынып там өрөлөп јат, сельский хозяй-
ствабыс там өзүп көптөб јат. Товар нэмэ
ончозы көбтјди фабрик-заводторыбыстын
бузук сыныгын ончозын јазап, јаныдан да
эдиб бүдүрди, кол-күчи-лэ јаткандардын
јадыны јаранды.

Крестьян улус дэзэ көп аш салып, ар-
тыктуун садып тураачи болды. Јуртын дэ-
зэ јайыртып, кыраны астамду эдиб јаран-
дырып турар болгон; үзэри дэзэ јүзүн ма-
шыналар садып-алып тураачи болды.

Нэлэ јон кэрэги ижи, деремнэний ја-
дыны-да ойдолды Сельсовет ижи өйјиди,
кооператив јаранып тыйыды.

Крестьяндар, батрактар үй-дэ улустар
тэкши сельсоветкэ, кооперативка, өскө-дэ
кандый јон организация күйүнзеп барып
иштэб нэлэ кэрэктэрин бүдүрүп тураачи
болдылар. Ондый ишкэ тал-орто јаткан-
дарда тура калбай кожо биригип иштэб
јадлар. Ондый кэрэк сүрэкэй јакшы. Оно-
йып пролетарийлар крестьяндарла биригип,
коммунист партияга баштадып кожо өмө-
лөжип, совет ижинэ кичээп, кэрэгин јангыс
уула бүдүрүп иштэб турзалар, бис социа-
лизм јүрүмгэ кирэрибис бачим болор.

Совет башкаруу дегени ол болор, оный
кичээп турганы ол эди.

СУРУУЛАР.

1) Бистин јурттыбыста Совет башкаруу кэмнин колында туруп јат?

2) Советтерди тударга кэмгә праваны бэргэн, тудар праваны кэмгә бэрбэгэн?

3) Совет башкаруу нэгә баштаб јат; оны эткэн кэрэги нэ?

ДЕРЕМНЭДЭ СЕЛЬСОВЕТТЭР НЭНИ ИШТЭП ТУРГАДЫЙ.

Деремнэнин эмэээ бир канча бириктиргәи деремнэләрдин јаан башкаруу сельсовет болуп јат. Совет башкаруудын деремнедэги шибэзи, ол батрактар, јоктулар, база тал орто јаткандар.

Ондый болгондо сельсоветтердин нэлә кэрэги, иштээр ижи, олардын кичээр кол-күчилә јаткандардын кэрәктәрин, кулактардан-ла байлардай корыыр учурлу: јоктуларды, кол-күчилә јаткандарды, катаб-ла ол байлар, кулактар колго кийдирип, олардын күчин јип кыйнабазын дәп, кичээр учурлу.

Онон башка, карагуйга јаткан бичик билбес јурттарды, бичик билэр эдип јангы социалистический јурт бүдүрэргә кичээр кэрәк, сельсоветтер; ондый јадыш, јүрүм орто, кол-күчилә јаткандар, бойло-

рынын јэринэ өмөлөжип иштэб турар (коллективный труд), кандый јүзүн машыналар алдыртыб турарлар, тракторлор, өскө-дө кандый јәпсэл.

Јаңы деремнэдэ школдор, больница-лар, народный туралар, кооперативтар көп болор учулу. Ондый кэрэк, јаан кэрэк. Ондый кэрэкти бүдүрэргэ сүрээн күч кэрэк. Ол, ол-ла тужунда бүдэр, качан сельсоветтин члендэри, јаңыс бөйлөрынын кичээмэл ижинэн артык, үзэри эли-јонын тәкши, база бастра кол-күчи-лэ јаткан үй улустары кандый ишкә тартыб алгадыйлар болзо. Онон башка сельсовет ончо кол-күчи-лэ јаткандарга бүдүмчилү болуп, кол-күчи-лэ јаткандар сельсоветтей нэлә кэрәгинә болужуп тургадый болзо.

Өткөн јылдар јаар кайа көргөөжин, сельсоветтер кол-күчилә јаткандарга јуук болбогон эли-јонына бүдүмчизи јок болгон.

Ол нәнин учун ондый болгон дэзә? Алдындагы гражданский јуу тужунда сельсоветтер, үстүгү башкаруудын кәлгән јакарууды кичээп, јууга кэрәктү нәмәни бүдүрэргә албатыны катулап, оморды албан аайлу јуу кәрәгин бүдүртүп турған. Ол јуу орто, јууды јәнип чыгарга онойып ка-

тулабайынча болбос болгон. Јэ амыр јадыш тужунда дээз сельсоветтэр ол кылыгын, башкарарын таштабаган болгон, онын учун эли-јоны ононг ураап сельсоведине бүтпэс болгон.

Сельсовет эли-јонынын кэрэгин кэрэксигилэбэй, чала бииркэп тураачи болгон; кэзик сельсоветтэр бойлорынын члендерин јуубай, јоб этпэй, јангыс-ла председатель иштэйтэн болгон. Үзэри андый сельсоветтэр, крестьян улуска закон аайын аайлап айтпаган, кандый јакаруу нэмэ болзо јартабас, совет башкаруудын нэлэ эдип турган кэрэгин јарлаб айтпайтан, албатынын јурттын канайып өнгжидэргэ, өрө тартарга кичээгэнин база айтпаган.

Деремнэлэрдэ јүзүн јуур шок болгон, оны тудар нэмэ јок болгон.

Јаш-Туранын округында турган, Старо-Бардинский райондо комиссия, ондогы райондогы сельсоветтердин ижин комис-тап көргөн; айдарда нэлэ ижиндэ тапкан-ы тутактары, эли-јонын бийлэгэни, албанга тутканы мындый болгон:

Сельсовестэр, эли-јонына чыкаары тайку тартырбас, кожондотпос, чурана тартырбас, чурана ойнозо онызын былап турар, церкведэ крес окшотпос, оны ажыра југуш оору табылып јат дэп; крестьяндар

јуунга кэлбэгэжин, оморды штраптаб турар, үзэри кандый жууш салып, оны јонынан жууп турдылар, онондо өскө көп тутак табкан болгон.

Сельсоветтын ижиндэ ондый коомой тутактары кэрэгиндэ, эл-јон совет ижин јаратпайтан болгон. Советтэр тудар жуундар тужунда, жуунга кэлгилэбэс, јамылуларды тударга сүрэкэй күчүнүп туратандар. Сельсоветтинг нэлэ ижинэ күүгэрбэй, бүдүрэр иштээр дэгэн кэрэкти кичээбэс болгондор.

Онынг учун, ондый коомой ижи-лэ сельсоветтер, Совет башкаруудынг ижин торт буудактаб турган болгон. Коммунист партия соот башкаруудынг башчизы болуп турганда, **законго јарэбэс кылыктарла тартыжып јон эдип, деремнедэ революционный закон тургузарга тартыжарга јар салды.** Партия, сельсовет ижиндэ нэлэ тутактарыла, јастра ижи-лэ тартыжар дэп, деремнэдэги нэлэ јадыжты ондоорго сельсоветтердинг ижин јарандыарга, көп јоб эдиб решения тургусты.

Сельсоветтердинг ижин јарандыары дэгэни—ол советкэ кол-күчи-лэ јаткандарды совет ижинэ жууктадып, алып, нэдэндэ озо онынг ижинэ, озоочи кичээмэл улу-

сты кийдирип, иштэдэр кэрэк. Ондый улус батрактар ла јоктулөр болор учурлу.

Базз, сельсоветтерди јарандылары дэ-гэни—ол советтердин кэрэги, ижи јангыс-ла чаазында, јангыс-ла куру тил болбозын дэп, јэ оны кол-күчилэ јаткандар көр-гөдий болзын; онын учун олордын кичээ-ри јокту улусты өрө тартарга, советтер, нэлэ эл-јонынын кэрэктэринэ укур болуп, олорды туткан улустың таабыла иштэб, танмажынан бойлорынын эткэн кэрэктэ-рин јон алдына айдып, отчодын бэрип тургадый болзын дэп.

Коммунистический партия, айдары јок, советтерди јарандылар кэргиндэ кичээп баштаб турганы, советтер бой-лорынын кэрэктэринэ чыдагадый болуп, деремнэни јангыртып социалистический јурумду этсин дэп кичээп јат.

Бастра Россиянын Центральный Ис-полнительный Комитэды 1924 јылда со-веттердын ижин, нэлэ кэрэгин јарандылар кэрэгиндэ сельсоветтергэ АИК-тарга јангы положение чыгарган эди, ол положения-ларда сельсоветтердин, АИК-тын нэлэ ижин, кэрэгин, олордын правазын айткан болгон эди.

Ол положенияла сельсоветтергэ јаан башкарап права бэргэн. Алдында јангыс

АИК эдэтэн кэрэктэрди эмди дэзэ сельсоветтер башкарып этсин дэп бэргэн; ондый кэрэктэр бу: јангы чыкан баланы бичийтэни, айлуу болгон кижини бичийтэни, кижинин өлгөнин бичири, база Совет башкаруудын чыгарган законын чэктэб тударын, оны коорып көрөри онон-до өскө көп кэрэктэрди бойы алдынан башкарып бүдүрүп турзын дэп праваны бэргэн.

Јангы положенияда айдылган, сельсоветтердын сранай-ла јаан кэрэктэри, правазы, ижи мындый учурлу:

Сельсоветтын эн баштабкы кэрэги — ол сельский-јурт јөөжөзин өрөлөдөри, оны тудуп, нэ нэмэзин јарандыраы. Мал-ажын өнжидип уктадып азраары, кыра салза, кыразын үүрэдү аайынча, јүзүн-јуур көптөдип, башка-башка јүзүн аш салары, кыраны јайыртып турары. База пар ордына мал азраар таамду өлөн үүрэндээри. Јонго болуш эдип, машина алардын, үүрэн аш бэлэттээрдин товариществолор (нөкөрлөжип бирләжери) организовать эдип бүдүрүп, оо јоктуларды тартып алары.

Онон башка сельсоветтин мойнында јаткан кэрэк: тижы малды эркэк малга кожор пунктар эдэри (случной пункт) ветеринарный ла агрономический пункттар

эдип, оморды ажыра кол-күчилэ јаткандар бойлорынын јурттын бичиктэ, үүрэдү аайынча эткээдий болзын.

Сельсовет эли-јонына јүзүн үүрэн бэлэтэп, оморго бэрип. јэр кэзүүдин кэрэгин иштэб бүдүрэрин кичээри.

Бирлэжип јуртын тудуп организоваться эткэн улус коллектив болор. Айдарда сельсовет оо нэдэн-дэ артык болужар учурлу. Онон башка сельсоветтин база-да кичээйтэн кэрэги албатызын јүзүн-јуур кооперативка кийдирип оо јууктадарын кичээп јүзүн артелдэр, комуналар, база товариществолар эдэр. Оо үзери ККОВ-тордын нэлэ ижин, сельсовет аајиктаб, баштаб иштэдип турар учурлу.

Сельсоветтин јурт ичиндэ јурт јөөжөзин өнјидип өскирэринин кэрэгиндэ ижи оһы-јок көп. Ондый кэрэктэргэ, күчи јэдип иштэб, аайлап турганы сельсоветтердин көп бар. Онойып иштэб турган сельсоветтердин кэрэгин „Сельский Правда“ дэп газеткэ селькор бичип јат. Ондый сельсовет Оймон аймакта Катандуда, бистин Ойрот областа. Ол селькордын бичип турганы бу:

Катандуудын с-соведында 3 секция иштэб јат: сельско-хозяйственный, кооперативный, база культурно-просветительная.

Сельско-хозяйственный секциянын ижи, журт ичиндэ иш: поскотиноны бэктэб тударын, суу кирип, өлөң чабар јәрди сууга алдырарынан чэбэрлэп сугаттар казарын, аш сугарар сугаттар казарын, өноң башка-малды укту малга кожып, укту мал азрарын, јоон малдан оок малды айрып, башка јууп кабырарын. Јаскыда кыра ойи ту-жында, үүрэн ашты арлап јазаары, ашта кара јок болзын дэп, оны формалин коронго јунары. Ондый кэрэктәрди бүдүрэргэ сельско-хозяйственный секция недели тоозына отуруп заседание јуун эткилэп јөптөжип јадлар.

Бу мындый сельсоветтердин-лэ АИК-тардын ижинэн өскө сельсоветтэр көрүп үүрәнижэр кэрэк

Сельсоветтәрдин экинчи кэрэги үстүни башкаруудан чыгып турган законды, јакылтаны тутагы јок, ончозын чэктээриндэ, бүдүрэриндэ, база революционный законнын аайынча јонын туткандарында.

Јаны журт деремне бүдүрэрин буудактаб турганы аракы, оны азары. Сельский Правда газеткэ бичип турган, бир крестьяннын сөзинэн көрөликтэр.

Новосибирск округтын. Кемэнский райондо, Мочище дэп деремнэдэ, Миколо байрамда 5 күнгэ чыгара аракыдап јырга-

гылаган; ол җыргал орто чыкан чыгымы 10,000 салковой. Аракыны тэкши јааны-да, җажы-да, баладан өрө куру артпай тэкши ичкэн. Элүүр кижиге торт көрүнбэгэн. Онон ары селькор айдып җат, ол чыкан акчала җангы деремнени бүдүрүп җазаарга мындый нэмэ эдилэр эди дэп: 1) Изба-читальнянын (бичик кычырар тура) оодык бузыгын җазаар эди, 2) тээрмин эдип алар эди, 3) тээрманин җэпсэлин садып алар эди 4) тэрмэнгэ двигатель-машина алар эди, 30 аттын идэзинчэ, 5) бастра деремнегэ электричество от җазап алар эди. Онон ары селькор айдып җат: эль-җон мыны бодоп көрүп, кажызын җарадар дэп? 10,000 солкоой акчаны аракаа ичкэни җакшыба, айла өрө айдылган нэмэни җазап бүдүрзэ җакшы болор ба? дэп. Мочищада җаткан албатыла, база өскөдэ җердин албатызы мыны тэкши сананып көригэр дэп.

Аракыдан бискэ җедип турган җаман ол туру. Үзэри арыкыдаганда, өөн-бөкөн, уруш-согыш-та болот; бала катын согор, бирдэ согужуп өлүҗип-тэ турадлар.

Аракынын кэрэгиндэ ууры, шок болот, албатынын, җоннын акказы тудылат, өрт от чыгат, бирдэ шоктоп ээзириктэ өнөтиин-дэ, от туду бэрип турган кижиге бар.

**Деремке јардэ ондый јаман-ла, шо-
ла сельсоветтэр сүрээн тартыжар кэрэк,
оны јок эдип үзэргэ күүүрэнэр учурлу.**

Буруулу улусты судка бэрип, эл-јонын
көзинчэ ондый улусты јаргылап турар кэ-
рэк; оны көрүп албаты чөкөзин дэп. Шок-
чы-ла јон акчазын туткан кижини ачынбай
јаргаа тудар учурлу.

Нэдэн-дэ артык, сельсоветтардын тар-
тыжатаны шокчыларды үзэргэ (хулигандар-
ды). Совет башкаруу оморды сүрээн јаман
көрүп, оморды катулап јат, үзэри ондый
шокчыларды, јаманды торт үзэргэ кујурэ-
нип туру.

Революционный законы учун туруп
тартыжарга сельсовет эл-јонын баstra,
бойына јууктадыб алар кэрэк, оо кожо
үй-дэ улустарды кожып алгадый. Ондый кэ-
рэкэ сүрээн јаан, тыгыдазын делегаткалар
болужын јэтирэр. Делегаткалар арагы аза-
рын токтоодорго күүүрэнип, бойлорынын
айлдаш үй улустарын арагы астырбай ток-
тоодып, онын јаманын айдып турарлар.

**Сельсоветтердин үчүкчи кэрэги јурт
ичиндэ эмчилү пункт организовать эдэри,
эмчилү јэрлэрдин тутак јэтпэзин ја-**

зап јарандыраы јангы больницалар тудары. бала табар үй улуска больницага оорындар эдери, баалдардын яслязын-ла, олордын ойнойтон јэрлэрин јазаары (площадка).

Сибир јэриндэ эм тургуза көп јурттар бар, јайгы иш тушунда, ясля организовать эдип турган оо үй улустар ишкэ барарда баалдарын артырып, јанарда ойто алып турат. Бу өткөн јайда Сибирь јэриндэ, учбаш бодоордо, 200 ажыра болгон яслялар. Јэ ол Сибирь јэринэ ас; айдарда эмди кичээйтэни, ясля дэп организация, јурт тоозына болзын дэп, үзэри јангыс ла јайгыда болбой, кышкыда-да тургадый болзын дэп, албаданар кэрэк. Онон башка сельсовет јуугуш оорулар-ла тартыжып турар учурлу; андый оорулар дэзэ дэрэмдэ тозында көб бар.

Сельсоветтин тортнкчи кэрэги эли-јонынын бичикэ үүрэнэрин кичээр учурлу. Онын кэрэгиндэ сельсовет јуртында бар школдордын бузук-оодыгын, үүрэлгэнин, јазап ондооры, школ јок јэрлэргэ јангы школдор бүдүрэри. Онон башка јаан улус үүрэдэр ликпунктар эдэр-учурлу, бичик кычыарар туралар, народный туралар-ла библиотекалар бүдүрүп турар учурлу.

Сельсоветтын бежинчи кереги—деремненин ичин јепсәп јарандыраы. Јурт ичинде, кечүлерде күрлер эдерин кичеери јолдордын үүрелгенин јазаары, онон башка, оттон өрттон чеберлеп коорып турар пожарный охрана организовать эдери.

Бис бойыбыс билерибис, коомой шалырт деремнелер, оттон көп үүрелип чыгымдалып јат, јолдорынын јаманынан күрлеринин коомойынан минип турган аттары бертинип уомп јат, јериний турган, абразы—чанагы, јепсели үүрелет.

Онон башка сельсоветын мойнында јаткан керек, ол сельхоз налогты белеттеп јууры. Налогты салар алдында малдын тоозын аларда, кыраларын бичиирде, бай улус малын кыразын јажырбагадый болзын деп, кичееп шинжилеп тургадый. Налогтын көп јаны байга түшкедий болзын, јоктуларга дезе Совет башкаруудын, берип турган јенилтелерин, онын учурын текши аайлап айдып берип тургадый

Сельсоветтын мойнында јаткан керек, јоктудын иштеер күчин коорыры; батрактын јок јойудын күчин байлар тегин јибегедий болзын деп, байларга кул болбозын деп.

Бу мынын аайынаң бис јарт көрүп билип турубыс сельсоветтын ижи сүреен көп

Бу керектерди јейип аайына чыгатын өйи, ол-ла тужунда. качан сельсовет ижине јангыс-ла члендери турбай, јурт ичинде батрактар, јоктүлөр, тал-орто јаткандар ончозы биригип, сельсоветтын ижине члендерге болужып, кожо јангыс аай өмөлөжип иштезе. Оноң бейи болбос, Јангыс члендерге ол ончо керекти бүдүрерге күч болор.

СУРУУЛАР.

1) Городло дэрэмдэдэ Совет башкаруу кэмгэ шидэнип јат?

2) Совет ижин канайып јарандырат, нэнин учун јарандыратан?

3) Сельский-хозяйстваны јарандырат кэрэгиндэ сельсовет нэни эдэр учурлу?

4) Сельсовет аракызактар-ла шокчылар-ла канайып тартыжып јат. нэнин учун тартыжат?

5) Сельсовет, эли-јоны кадык јүрзин деп, бичике үүренгилезин деп, јурты јаранып, јурт јепсели тын болзын деп канайып кичееп јат?

Сельсовет кол нучиле јаткандарды бойынын ижине канайда тартып јат.

Јаңы положенияда айдылганы-ла сельсоветтин члендеринин заседание-јуундары эки неделенин бажында јаңыс катаптап ас болбос учурлу, је онон артык заседание-јуун этсе кем јок. Ондый заседание жуундарга јаңысла, сельсоватин члендери-ле, кандидаттары жуулар эмес је деремнинин кичемел, јон керегине күүнзек јоктулары-ла тал-арто јаткандарды ончозын жууп тургадай, олор кожо шүүжип бойлорыннын сүземин, јобин айдып турзындар. Ондый улус совещательный үндү болор учурлу.

Сельсоветтин заседание жуундарында јурттын јүрүмнинин сранай-ла јаан керектерин шүүжип јобөтөжөр учурлу. Ол јаан керектердин аайын бая куучиндашкан эдибис. Ј Сельсоветтын ижине эл-јоннын кичеемел улузын өскө-дө эбиле жууктадар эби бар: онын учун сельсовет комиссиялар бүдүрүп јат, ол эмезе секциялар ажыра.

Сельсовете комиссиялардын организоватся эдип турганы, сельсоветтин члендерин ончозын сельсовет ижине тартып алар керегинде, оо үзери јоннын сранай-ла кичеемел улузын база жууктадып сельсо-

вет ижине бириктирип алардың керегинде, ол ишке үйде улусты кожыб алар учурлу анчадала делегаткаларды.

Сельсоветтерде комиссиялар жүзүн жуур болор учурлу, ол комиссиялар бу: (сельскохозяйственная), жуурт ижин кичеери, кооператив керегинде, үүредү керегинде (культурно-просветительная) аару чек жуерининг керегинде (санитарная), јон башкара керегинде (административная) журттын ичин јарандыра комиссия (по благоустройству), налог керегинде комиссия.

Комиссияның әдетән мындый болып јат, јон ичиндәги кажы, сельской хозяйстванында кооперативнында базада өскө кәрәктәрди јазап, аайлап-тәйләп ишәйлә, оны сельсоветкә утверждать әдәргә бәрип јат.

Јакшы иштәк турган комиссия сельсоветкәдә болушту болып, јонгодо тузалу болып јат.

Бир крестьянин, Новосибирский округта, Коченовский сельсовете ондый комиссияның иштәгән ижин, мынаип айдып чиип јат: јаскыда сельскохозяйственный комиссия кичәеп јадып јонның 3000 пуд ажын, кара-күйүк тийбәзин дәп формалинла

ундрала. онын кийниндэ кажы хозыайства-
лардын јөжөзин подоп чыгарала, агроном-
ды, малдын, докторын кычырып јонго ку-
учын айттырган.

Оо коштой јон ижин көдрэтэн комис-
сия базада уктаганы јок, эки јэргэ јаны
күрсалдырала, эки-үч эски күрди ондоп ко-
йгон, ондый акчаа чыгымду ишкэ ол комис-
сия кредитный товариществаны боина ја-
ба тартып јадып иштэнгэн.

Јон ижин көдрэр комиссияла, үрэдү
кэрэгин кичээр комиссия кожылып эски
школдыда јаны јэргэ көчирип тудтылар
дәп чийды.

Бу айдылган комиссияларга делегатка
үй улус кирэр учурлр. Онойып оо кирэр-
гэ делегаткалардын јуундарында кандый
кижини, кандый комисссияга тудуп, нәни
иштәдерин, шүүжип, ылгап алып, көстөп
турар учурлу.

Онын кийниндэ олоз комиссияларга
кирип иштәгән соондо, комисска турган
член, бойынын комиссказынын иштәгән
ижинин отчодын бэрэр учурлу.

Јуун әдәр тужунда әл-јонды јуур ки-
жизи сельсоветтән јакылталу кижии болуп
јат. Јонды јууп, ол јуун орто јон ижинә

иштээргэ, кичээмэл улусты ол орто тудуп кожып јат.

Бистинг эл-јоныбыс, јурттын јаан башчизы, башкаруу јоннын јууны дэп, бодоп јат. Јон нэни-лэ јөбтөзө онойып бүдэр дэп сананат; јок ол арай јастыра шүүлтэ. Јуртты башкаратан башчизы, ол сельсовет болор учурлу.

Сельсовет члендэри јон јууп јуун эдэр алдында, члендэр бойлары јуулуп заседание јуун эдип, ол јуунда, јоннын јуунында шүүжип көрөтөн кэрэктэрди (постелка дня) озо бойлары шүжэлэ, јоннын јууны орто тургузар, јонды мындый мындый кэрэктэрди шүүжэргэ јууган эдибис дэп, јарттаб айдар учурлу.

Онын кийниндэ јуун тужунда, ол кэрэктэр бүткэн болзо, оны база катап көрип шүүжэлэ, албаты аразына таркадып, иштэдип јат.

Јуун орто сөс айдынар улус, ол байа, сельсовет јамылуларын тудар тужунда правалу болгон улус айдып, јөптөжип турар учурлу. Бай кулак улуска, правазы јоктор, јуунда јөб айдар учуры јок.

Јэ јонды јууп јуундарды эдип-тэ турза, оны улам зайын этпэс јанду; эмдиги

чыкан јангы закон-ло болзо јонды бүдүн јарым айдын бажында јаныс катап ју-
уйтан.

Јоннын јууны орто јоктулар-ла јалчы-
лар (батрактар), тал-орто јаткандар-ла би-
ригип, сөзи јөби јаныс болуп, байлардын
таабына салбай бойларына јарайрынча, кә-
рәктәрди әдип тургаадый.

Јоннын јууны тужунда јаантайын үй
улус кожо турар кәрәк. Олор јаныс-ла
бойларынын јаш баалдарынын кәрәктәри-
нә турар учурлу эмәс, јә нәлә јоннын кә-
рәктәрин кожо шүүжип бойларынын сү-
мәзин, јөбин айдыжып турар учурлу.

Онойып јон ончозы бойларынын кә-
рәктәрин кичәеп, јоктулар, батрактар, тал-
орто јаткандар тәкши биригип јөби јаныс
болзо, бойларына нәлә тузалу кәрәктәрди
бүдүрәр. Јон ортозында кандый-ла кәрәк
көп, айдарда олор ол кәрәктәрди бүдүрәр-
гә тәкши сүмәләжип јөптөжип турар
учурлу.

СУРУУЛАР.

1) Сельсоветтәрдә комиссиялар нәнин
учун тудулуп јат?

2) Јурттын јаан башчизы јоннын јуу-
ны-ба, айла сельсовет-ба?

3) Үй улус комиссияларга кирижиپ уун орто нэ ижинэ турар учурлу?

ЈОКТУ УЛУС КАНАЙДА БИРИГЭТЭН.

Јурт ичиндэ јоктулар-ла, батрактар, совет башкаруудын тӱзӱлтӱзи болып јат. Онын учун сельсоветтин ижи, нэлэ кэрэги јоктулар-ла батрактарга тузалу болзын дэп кичээр. Айдарда онойып эдэргэ, јоктулар-ла батрактар биригип алар учурлу.

Канайып биригэр дээр?

Коммунист партиязы мынайда айдып јат: јоктулар-ла батрактар, бастра јоннын јууны алдында, башка бойлоры јуулыжып кэрэктэрдин аайын јӱптӱжип, шӱӱжип сӱмэлэжэлэ, јаан јуун орто јӱби јаныс болуп турар учурлу.

Укту-јойулар, батрактар јаныс јӱбтӱ, сӱмэлӱ, сӱстӱ болуп, сельсоветкэ, кооперативка ККОВ-ко бойлорынын аразынан члендэр тудуп јат. Олордын ижи, кэрэги, мындый: јурт ичиндэ сельсовет кэрэги болзын, кооператив, ККОВ кэрэги болзын, база ӱӱрэдӱӱдин кэрэгин јуулужып бойлоры шӱӱжип јазап алала, јаан јуун тужунда, јӱбптӱшкӱни-лэ бир аай болуп адаандажып турар учурлу.

Эмди налогтын аайы јарт болзын дэп, куучындажалдар.

Сельсовет-лэ, бастра јоннын јууны орто налогтын аайы чыкалакта, јоктулар озо ажындыра јуулужып, налогты канайда јонго чачарын, оны јуурын, аргалу улустын јажырган малын, кыраларын јарттап чыгарарын; онон башка јоктуларга налогтын јэнилтэзин саларга шүүжип јөптөжөлө, јаан јуун орто, налогоын астадарга күјирэнип турган байлар-ла тартыжарга, ологорго јэгдиртпэскэ, сөзи јаңыс болуп, өмөлөжөр кэрэк. Байдын айткан сөзинэ торт киришпэзэ јакшы.

Онойып јоктулар озо ажындыра јуун эткэн јэргэ тал-орто јаткан улусты ол јуундарга кожо айдыжып тургадый. Онон өскө тал-орто јаткандарды јок-јойулар бойларына тартып албаза, ологор байларды ээчип ологордын сөзин јөпсинип турарлар; айдарда јоктуларга, ол тушта байларла тартыжарга күч болор.

Јоктулардын нэлэ кэрэгинэ, нэлэ ижинэ коммунист ячейкалары улам зайын болужар учурлу, ологорды, ол ячейкалар баштаар кэрэктү. Јокту-јойулар дэзэ, ологордын сөзинэн чыкпай ологорго баштадып туртадый.

Онон башка јокту јойулар кандый-ла јаан јуундарда, јаан кэрэктэр бүдүрэр тужунда, тал-орто јаткандарды бойлорына тартып алып тургадыйлар, омор-ло сөстөри јангыс болор учурлу. Јаан кэрэктэр бу: сельсовет ижи, кооператив, ККОВ кэрэги, омордын јамылуларын сәлиир кэрэктә, налог јууры.

Јокту-ла тал-ортолулар ончозы биригип бойлорына јуук болгон соондо, оо үзәри сөстөри, јөби јангыс болзо, јурт ичиндә байлар јәнип болбос, кэрэкти-дә булгаарга чагы јәтпәс.

СУРУУЛАР.

1) Јоктулар јурт ичиндә канайып биригәр, үзәри кәмгә баштадар учурлу?

2) Јоктулардын бирикәни нәгә кэрәктү?

3) Јокту-јойулар тал-ортолуларды бойлорынын јуундарына нәнин учун кожо айдып алар учурлу?

ЈУРТ ИЧИНДӘ СОВЕТТЕР КАНАЙЫП БҮДҮП ЈАТ.

Озогы тужунда Крестьянский начальник, јурттын байларынан талдап тудуп

салган, старшина, староста, јайзан, полицейский урядник башкарып турган јердә, эмди јоннын бойынын талдап туткан Сельский Совет-лә Аймак исполком башкарып јат.

Чачыны јурттарда, өзөк сайын, сельсовет члендэринин чыгарылу кижини тургузуп јат (сельсоветтын уполномоченный).

Сельсоветтин јамылуларын тудар тужунда, канча албаты ончозы-ла јуулуп тудар эмәс; јә бис байа айдышканыбыс, Совет башкаруудын төзөлгөзи, городтордо болзо ишмәкчиләр, деремнә јердә болзо кол-күчи-лә јаткандар; јоктулар, батрактар, тал-орто јаткандар болуп јат. Онын учун Советтәрдин јамылуларын талдап тудар тужунда, јангыс-ла кол-күчи-лә јаткандардын 18 јаштан өрө әр-дә кижизи, үй-дә улус тўнғай турар. Советкә тудулар-да улус олардын аразынан тудулуп јат.

Советке јамаа тудулбас, үзәри бойлары јамылуды талдап тутпас, үн бәрбәй, правазынан чыгарып салган улус мындый: 1) јәр иштеб турган, кулак улус, јөөжөзин көптөдип аларга иш өйинә-бә јаантайын-ба кижи јалдап јалчылу иштеб онын күчин јип байып тургандар. 2) јәр иштәп турган

улус, бойларынын ижинэн башка кандый бир астамду нэмэ тудуп оо јалчы јалдап турган болзо, 3) јокту улуска кўн-ишкэ машина-ба, база төлүгэ акча, база сонгоо үүрэн аш, эмэзэ мал бэрип, онын кийининдэ оо кыстап, јоктуларды иштэдип, јип, астам алып тургандарды көдирэзин јаан јуундарда үн бэрбэй правазы јок эткэн. Онон башка абыстар, јарлыктар-ла камдарды, база озо каан тужунда бийгэ тургандарды, кэтүүлү каруулына турган улусты, жандарманы, каан түрмэзиндэ турган надзирательды, ак чэрүүдин офицерлерин карательный отрядтын чэрүүзи болгон улусты уурчы-шокчыларды, јаргаа киргэндэрди ончозын үн јок эдип, правадан куру салган. Ондый улус јаан јуунга сөс айдары јок учурлу.

Онойып совет јаннын кэрэктэрин булгаар улусты кэрэгинэй чыгарала, јан башкар совет тудар јуунга ондый улусты торт јууктатпай јадыбыс. Совет тударга јууктатпай турганыбыс, совет башкарууды коорып турганыбыс ол болор. Онон башка бис оморды ондый јамылуларды тудар јуундарга кийдирзэбис, омор совет башкарууга кирижип алган соондо јоктуларга туза эдэрин санангылабай, ойто карын омор-

го анзынып, тэскээри озогы јанга тартып, совет јанын бузарга санангылаарлар.

Советтәрди јылдын саин сәлиир учурлу. Нәнин учун дэзә? Кара албаты ончозы тәкши јанды башкарарга үүрәнгиләзин дәп.

Јылдын онойып сәэлигәндә, алдында турган јамылуды тутпас эмәс оны тўнәй тудар учурлу, јә јаныс ол кижии јон ижинә сүрәкәй кичәәмәл, јонго тузалу болзо.

Кажы бирдә сельсоветкә тудуп салган чләнибә, эмәзә председателиба, јоннын ижинә кичәәмәли јок болып, үзәри кандый — кандый, коомой кыдыкту болзо, јокту-јойуларына болыжы јок бдлзо, нә кәрәгинә киләбәс кижини, эмәзә јоннын алдына кижининг отчодын бәрбәс болзо ондый кижини Областынба, эмәзә аймактын-бы јөбилә, јамылуларды туткан тудуучи улус, сельсоветтын катаб сәлинәрин саныбай членинәй чыгарып салар учурлу,

Сельсоветтин члендерин јон тудуп салганда, члендәр бойынын аразынан, нургулай јоннын-кәрәгин кичәәп турзын дәп, председатель тудуп алатан, онон башка јоннын әлбәгинчә сельсовет 3-5 членнән президиумду болор учурлу.

Президиумнын иштэйтэн кэрэги, сельсоветтэн өрө турган башкаруудан кэлгэн жакарууларды, постановленияларды, заседание жуун орто көрүп шүүжип, онон ары јон аразына јайып, ижин, кэрэгин бүдүрүп јат.

Сельсоветтин члендэрин јангыртып, тудуп божогон соондо, олордын нэлэ иштэгэн ижин бүдүрэргэ, кэрэгин кайып көрөргө ревизионный комиссия тудуп јат. Ревизионный комиссия 5 кижидэй тудулуп јат. 3 кижичлен болор, 2 кижикандидат. Оо турар улус бичикчи билэр улустан тудатан.

Ревизионный комиссия нэни эдэр, нэни иштээр дээ? Ол сельсоветтын бойын көрөтөн, члендэри канайып иштэп јат, акча чыгымы кандый, онон башка сельсоветкэ бажын билдиртип турган кандый ла комиссиялардын, учреждениялардын ижин аајыктап шинжилэп, кайып, кэтэп көрөтөн.

Ўзэри Ревкомиссия үстэни турган башаруудай кэлип турган јакылыларды, жакарууларды, нэлэ кэрэгин канайып иштэп турганын ончозын шинжилэп көрөтөн.

Ревкомиссия сельсоветтын ижин үч айдын бажында-ла кайып (учет эдип) кө-

рөтөн. Онын кийиндэ јоны јаан јууны орто, неле тапканын: тутагы барба јок-ба, бастра ижин канайып иштегенин јонго тоолой айдып берер учурлу.

Сельсовет јамылуларын селиирде, Рев-комиссия сельсоветты бир ай озо ажындыра учодын эдер, онон перевыбор јуун тужунда јонго тоолой айдып берер. Ол-ок тужунда сельсовет бойы јон алдында бойынын ижин, јыл чыгара иштегенин, јонго долкад эдип тоолой айдып јат.

Айдарда ол-ла орто алтай эр-де кижизи, үй-дэ кижизи, бойларынын сельсоведы, онын члендери канайып иштегенин көрүп јартына чыгатын. Сельсоведи јакшы иштеген-бе, јаман иштеген-бе, ол-ла тушта билетен.

СУРУУЛАР

- 1) јоонун ижин кичедебес коомой члендерди, председателды кайдып-ийер?
- 2) Ревизионный комиссия неге керектү тудулуп јат?

СЕЛЬСОВЕТТЫ ТУДАРДА, АЛТАИ ЭР КИЖИ-ЛЕ ҮИ КИЖИЗИ КАНАЙЫП КИЧЕЕР:

Сельсоветтерди јайыртын тудатап керек алтай эрде кижее, үй-де кижее сүреен

јаан, күч керек, је аны бүдүрерде сүреен кичееп, шүүнүп бүдүрер учурлу.

Сельсоветти тударда жок-жойулар, бат-рактар, тал орто жаткандар бир болуп тургадыйлар. Кандый-ла киж и билип жат деремнеде, журтта, жоктулардаң өскө байлардын барын. Айдарда ондый байлар тегинде албатынын жок-жойуларын жалчыланып иштедип кучин жит жат, үзери омор селсоветке член болуп киргеежин, оморды там колго алып торт базына берер.

Бой улус тегинде, сельсоветты селиир тужунда, сельсоветке член болып кирерге албадангылап жатлар, ол эмезе бойларынын аразынын киж и тудуп аларга күжиренип турадлар; онын кийнинде, сельсоветке киреле, бойларынын таабыла иштеп жат.

Байлар озо баштаб бойларынын жалчыларын аптап жөпкө кийдирип алып жадлар, онын кийнинде, орто жөөжөлүлерды жокту жойуларды мекелеп жатдлар. Оморго ол тужунда сайгоо мал, аш, өскө-дө неме берерлер; иштеерге машина кандый жепселинде ачынбас, өдүшке — жок, жакши аттка кирерге. Айдарда жокту киж и күүнзек, мекезине киреде — берип тургандары бар.

Советтарды тудар алдында, байлар албаданып, улусты неле аргазы-ла сүмелеп турарлар. Үзери јокулардын учун туружар үи улус болуп јарамзып-та турарлар, ол эмезе бойы албаданып кирип бол бой салала, бойына түней јуук кижини тударга албаданат. Эмезе неле аргазы божоп келгенде, арга јокто јокту јалчыдаң тудар деп айдат, онын кийнинде оны сүмелеп тураартан башкарып отурарт, Ондый, байдын кылыгын көрүп туруп, јоксуларды батрактарды тал-орто јаткандарды, байдын меке-абынаң айрып аларга неден-де артык кичеер кере.

Селсоветтин јамылуларын селиир алдында озо ажындыра јоктулардын јуунныда јөптөжип шүүжип алганы јакшы. Айдарда ондый јуунды јууганда јоктулар батрактар база тал ортолуларда болзо јуулып шүүжин јөптөжип тургадый.

Ондый јоктулардын јуундарында, јамаа туратан улусты ончозы шүүжип јоктудан-ба, тал орто-до кижиден болзо, кичеемкей, чек, јамаа туруп јон ижин иштегедий бүдүмчилү улустан талдап, бичип алала јамылулар тудар јуун орто ол—улус учун сүреек туружар керек.

Јокту, јойулар, тал ортолуларла кожо ончозы өмөлү јөптү болгоожин, байлар сельсоветке член болуп качанда киргилеп болбостор.

Је бистин бир эш немеге јарабас ко-омой кылыгыбыс бар. советы селип тудар тужунда, јон јуунга текши јуулбастар. Јуун орто ас мас-ла кижиге келер. Кезиги дезе айлына отуруп айдар: „Бис јок-ко-да ондо керек бүдер, кемдиге тутса турбай ол деп. Уй улус дезе торт барбас, огордын айдып турганы.“ Советты тудатаны бистин керек емес, ондо эр улус бойлоры билгилегей јон керегине канайып арлажар“ деп, айдарлар.

Кезикте јон улустын совет тударда келбези, ол советты тудар алдында јонды јакшы белеттебегенинде. Комунист ячейкалар, бойлары советке тудар улусты бичип алып, јонго айдып оморды-ла тудуп аларга кичееп јадатан, кезик јон улус оморды торт билгилебес онын учун айдатан „Омор бойоры билер тудатан улусты бисте јокко тудуп салбай омор“ деп, айдатан.

Бирде дезе советтын јамылулары бойлары чөкөдип салатон јонун; омор јуун орто ижинин эткен керектеринин отчодын

јазап айтпас, эмезе торт айтпас, айдарда јон оны айдарга коркуп турар, айтпайын дезе јарабас. Ол эмезе јуунга јонды јуур кижиге текши јонын айтпай јурер; үй улусты дезе торт айтпас.

Ондый керектери учун коммунист партиясы, сельсовет ичинде, база јон аразында ондый јарабас јаман тутактарды ончозын јок эдип, совет ижин јарандыраарга, оны өнжидерге, сүреен кичиеп јат. Онын учун јоктулар тал-орто јаткандарла кожо биригип кичееп, ол коомой кылыктарды јок эдерге күјүренер керек.

Онон өскө онойып, совет тудар јуунга јон улус текши келгилебес, болзо, үзери неме керексиздей јурер болзо, ол тутактарла јенижиپ оларды јок эдип үзерге сүреен күч болор.

Советке кандый кижини тударга јажар?

Баштабла советке јакшы, чек коммунист кижиден тутса јакшы, онын кийинде јоктудан батрактап, тудар керер; је ол улус бичик билгээдий, јон ижинэ кичээмэл, јоктуга килэмкэй, бойынын кылыгы чэк, јакшы кижиге болын.

Алтай улустын эр улустарыла үй кижилери текши ончозы, советтэрин кичээп тутпаза, тудар улусты јакшы шинжилебэзе, советке коомой кылыкту улус кирэр, олоҥ озогы јанга күүнзеп тартар јоннын кэрэгин булгап турар айдарда, ондый кэрэк, јоннын мойнына түжэр эмэспэ.

Ондый болбозын дэзэ советэр тудар јуундар орто үйдэ кижир эр-дэ кижир тэкши кэлип турар кэрэк. Ол тужунда јоннын сагыжы-ла јакшы, кичээмкэй, чэк јонго тузалу, ижэмчилү улус тудулар совет ижир јаранар.

СУРУУЛАР.

1) Советтэрдир сэлиир јуунга јоктулар, батрактар, тал-ортолулар-ла нэнин учун биригээр учурлу?

2) Советкэ кандый кижини тударга јараар?

3) Советти кичээб тутпаза јонго нэ чор, јаман болор?

АЙМАК НАНАЙЫП ИШТЕНИП ЈАТ.

Аймактын эн-лэ јаан башкаруузы, аймактын јууны болуп јат. Аймактын јууны јыл эбирээ јангыс-ла катап болор учурлу.

Ол јуунда канча-ла бар јурттардын (хозяйстволардын) кэрэктэри башкарылып бүдүп јат, үүрэдү аайына чыгып оны бүдүрөт. Онон башка аймактын јуунында Аймактын Исполнительный Комитетин тудатан оны, кыскаартып АИК дэп айдар.

Јууннын кийиндэ аймак ичин башкарып турган башкаруу Ааймактын Исполкомы. Ол јаантайын аймак ичиндэ нэле кэрэктэрин бүдүрөргө 3-5 кижидэй президиум тудуп јат.

Јаңы чыкан положение-ле аймак ижи мындый болор учурлу: Аймак бойынын ичиндэги кандыйла учрежденияларды баштап омордын ижин јарандырып башкарып јат; јаңыс-ла көндирэ Областка каруун бэрэр учреждениялар-ла оо баштатпас. Јэ ондо-до јок АИК алордын докладын угуп јөбин бэрип, шүүжип, бойынын јөбиле, Облисполкомго бэрэр учурлу.

Онон башка АИК сельсоветтердин ижин көндиктирип, оморды баштаб јат. Онон башка АИК-тын ижи, ол баstra аймак ичинэ кэрэктү кирэлтэ-чыгалта акча-бодоп суралта эдэр учурлу. АИК-тын ижине јоктулар-ла тал орто јаткандар ончызы болужар учурлу.

АИК дэээ јоктуларды-ла, тал—орто јаткандарды бойына јууктадарга кичээр кэрэк. Олорды заседаниелэр-лэ комиссия-ла секциялар ажыра јууктадар учурлу.

СУРУУЛАР.

1) Аймактын јаан башкаруучизы кэм болып јат?

2) АИК-тын эдэр кэрэги не?

АЛТАЙ ҮИ УЛУСТЫҢ СОВЕТТЕРДЕ-ЛЕ АИК-КА КИРИП ИШТЭЭРИ.

Сельсоветтер-лэ АИК-тын ижин кэрэ-гин бодоп кэлэрибистэ олордын ижи сү-рээн көп иш болотон болыптыр.

Бу айдылган иштәрди ончозын бүдү-рүп болбос, оо кожо алтай үй улус кожо киришпэзэ.

Онын учун, нөкөр Лениннын айткан сөзи тэгин болбогон эди. Ол айткан: „Со-вет башкаруудын кичээп турганы, Совет јанды бүдүрэргэ иштэйтэн улус, јангыс-ла партийный улус эмэс, Јэ партия кир-бэгэн-дэ кичи тўнгэй иштээр, ишкэ јангыс эр-кичи кирижэр эмэс, јэ үй-дэ кичи тўнгэй кирижэр учурлу. Совет башкаруу-

ла баштап алган бу кэрэкти ол-ла ту-
жунда кондитирэр, качан јус уй улус-
тыг ордына, бастра Россия ичиндэ мил-
лион уй улус кирижэр болзо“.

Бу айтактан сөс чын болуп јат. Јурт
ичиндэ уй кижинин ижи сүрээн кэрэктү,
онын ордына иштээр кижі јок. Айдарда
онын ижин, эр кижинин ижинэ түндэп
салган. Онын кэрэгиндэ уй улус јурт
ичиндэ јон кэрэгинэ түнгэй кичээп-ок тур-
гадый.

Айдарда алтай уй улус сельсовет чле-
ни болуп комиссиялардын бир бирүүзинэ
жирижип кожо иштэп турган болзо, алтай-
делегаткалар ол ишти кэрэкти ончозын
бүдүрэргэ неден-нэ артык кичээп тургаа-
дый-лар.

Алтай уй кижі сельсоветке член бол-
гоны, база делегатка, ККОВ ажыра-ла
кооператив ажыра баалдар салар ясля-ла,
баалдар ойноор площадкалар организовать
эдип бүдүрэр учурлу.

Сельсовет члендэри, уй улустар, бойы-
нын уй кижилэрин ончозын бичик билэ-
ринэ үүрэдэргэ күјүрэнэр учурлу.

Школ эдэри, больница, бала табар јэр
бүдүрэрин, ончозы уй кижинин кичээмэ-

Советте јакшы иштэнэин тэгэжин: уй улус Совет јаннын төзөлгө учурынын билэр кэрэк; налогтын ааин, энэ-бала корууларын, анын кийиндэ оны ончозын боин аилдаш јанаш уй улуска айдып бэрэр кэрэк.

Айдарда Совет жан тэрэмнэдэ тын-
зын дэп жадыш жаранзын дэп сельсоветкэ
член болгон алтай үй улус бу айткан жакы-
лтабла кичээп иштээр кэрэк.

1) Ёй улустыг советтэ туруп иштэй тэнин нёк. Ленин канаип айткан.

2) Алтай үй улус сельсовет ижиндэ
нэни сурэхэй кичээйтэн.

15 к.

Типографско-Издательск.
Об'единение
„Ойратский Край“

Тираж 1050

Улала. Облит 574